

УДК 33УДК 338.2:351.7

ББК 65.01

Анненкова О.В.

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНИХ КЛАСТЕРІВ

Науково-дослідний центр
індустріальних проблем
розвитку НАН України,
61022, м. Харків,
пл. Свободи, 5, 7 під'їзд, 8 поверх,
тел.: 0577050267,
e-mail: oprre@mail.ru

Анотація. Розроблено механізм державної підтримки інноваційних кластерів. Запропоновано принципи державного регулювання кластерів, схему взаємозв'язку форм, методів та очікуваних результатів державної підтримки розвитку кластерних структур. Розроблено механізм державної підтримки інноваційних кластерів.

Ключові слова: кластерні структури, механізм, інновації, принципи.

Annotation. Mechanism of state support of innovative clusters is developed. Principles of government control of clusters are offered. The chart of intercommunication of forms, methods and expected results of state support of development of cluster structures is offered. Mechanism of state support of innovative clusters is developed.

Key words: cluster structures, mechanism, innovations, principles.

Актуальність проблеми. В умовах глобалізації однією з найважливіших проблем є формування інноваційних кластерів, які сприяють прискоренню міжнародного обміну знаннями й технологіями та підвищенню конкурентоспроможності на світовому ринку.

Лідером світового інноваційного процесу є США.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми формування та розвитку кластерів розглядаються багатьма авторами: М.Портером [1], І.Манделем [2], Н.Волковою, Т.Сахно [3], С.Соколенком [4]. Автори розглядають різні методологічні підходи до побудови та розвитку кластерних структур. Тому проблема є актуальною, а обґрунтований теоретичний підхід до формування механізму державної підтримки інноваційних кластерів спрямовано на підвищення їх конкурентоспроможності.

Метою дослідження є розробка механізму державної підтримки інноваційних кластерних структур.

Країни з перехідною економікою мають різний ступінь інноваційного розвитку. У постсоціалістичних країнах спостерігається глибока структурно-типологічна криза, не відбуваються позитивні зрушення у взаємозв'язку їх між країнами СНД.

Підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки можливе за умови ефективних інтегрованих структур бізнесу, у тому числі кластерів як сегмента глобальної економічної системи.

На розвиток інноваційних кластерів негативно впливають такі фактори, як: недосконалість нормативної бази, недостатнє фінансування інноваційного розвитку промислових підприємств, невідповідність якості промислової продукції світовим стандартам. Тому розробка механізму державної підтримки інноваційних кластерів є доцільною та своєчасною. Зазначений механізм спрямований на підтримку пріоритетних

кластерів, діяльність яких орієнтує науково-технічний потенціал на задоволення потреб інноваційного розвитку держави та її регіонів.

Державна підтримка інноваційних кластерів спрямована на:

- активізацію науково-технічної діяльності кластерів шляхом збільшення фінансування їх інноваційної діяльності;
- інтегрування наукових досліджень і розробок до світової інноваційної системи та сприяння міжнародному партнерству у сфері інноваційної діяльності;
- створення високотехнологічної конкурентоспроможної продукції;
- випуск продукції, що враховує кон'юнктуру світового ринку;
- створення умов для організації наукомісткої продукції.

Механізм державної підтримки інноваційних кластерів будується на таких основних принципах, як:

- цільовий принцип, який передбачає орієнтацію всіх заходів щодо розвитку кластерних структур на програмно-цільове фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності;
- принцип комплексності, який спрямовано на комплексну підтримку кластерів для реалізації інвестиційних та інноваційних програм і проектів за пріоритетними напрямками інноваційної діяльності;
- принцип об'єктивності щодо прийняття органами державного управління об'єктивних рішень, які сприяють орієнтації інноваційних кластерів на створення конкурентоспроможної наукомісткої продукції;
- принцип адресності, який спрямовано на цільовий характер з урахуванням особливостей розвитку конкретного кластера державної підтримки розвитку кластерів;
- принцип легітимності, який передбачає визнання значимості інноваційного кластера органами державного управління з метою збалансованості інтересів владних і кластерних структур;
- принцип еквівалентності щодо фінансово-економічних відносин між органами державного управління та кластерами, що сприяє збалансованому розвитку кластерних структур.

Важливим при формуванні механізму державної підтримки інноваційних кластерів є виявлення взаємозв'язку між формами та методами, а також очікуваними результатами від надання державної підтримки інноваційним кластерам (рис. 1), функціями й інструментами реалізації державної підтримки інноваційних кластерів (рис. 2).

На рис. 2 наведено схему взаємозв'язку функцій та інструментів реалізації розвитку державної підтримки інноваційних кластерів.

Розвиток інноваційних кластерів потребує розробки дієвого механізму державної підтримки, який складається з таких блоків: формуючий, регулюючий, реалізуючий, контролюючий (рис. 3).

Блок 1 "Формуючий" передбачає формування стратегічних напрямів державної підтримки розвитку кластерних структур, інструментів державної підтримки розвитку кластерних структур. Вибір інструментів державної підтримки залежить від функції державної підтримки розвитку кластерів органами державного управління та місцевого самоврядування.

Блок 2 "Регулюючий" включає такі важелі, як: правові, соціально-економічні, організаційно-інформаційні.

Формування нормативних регуляторів державної підтримки розвитку кластерних структур пов'язане, перш за все, зі створенням дієвої нормативної бази, необхідної для розподілу повноважень між центральними та регіональними органами влади й органами місцевого самоврядування. Правові важелі спрямовані на формування правової та нормативно-методичної бази щодо державної підтримки розвитку кластерів.

Рис. 1. Схема взаємозв'язку форм, методів та очікуваних результатів державної підтримки інноваційних кластерів

Рис. 2. Схема взаємозв'язку функцій та інструментів реалізації державної підтримки інноваційних кластерів

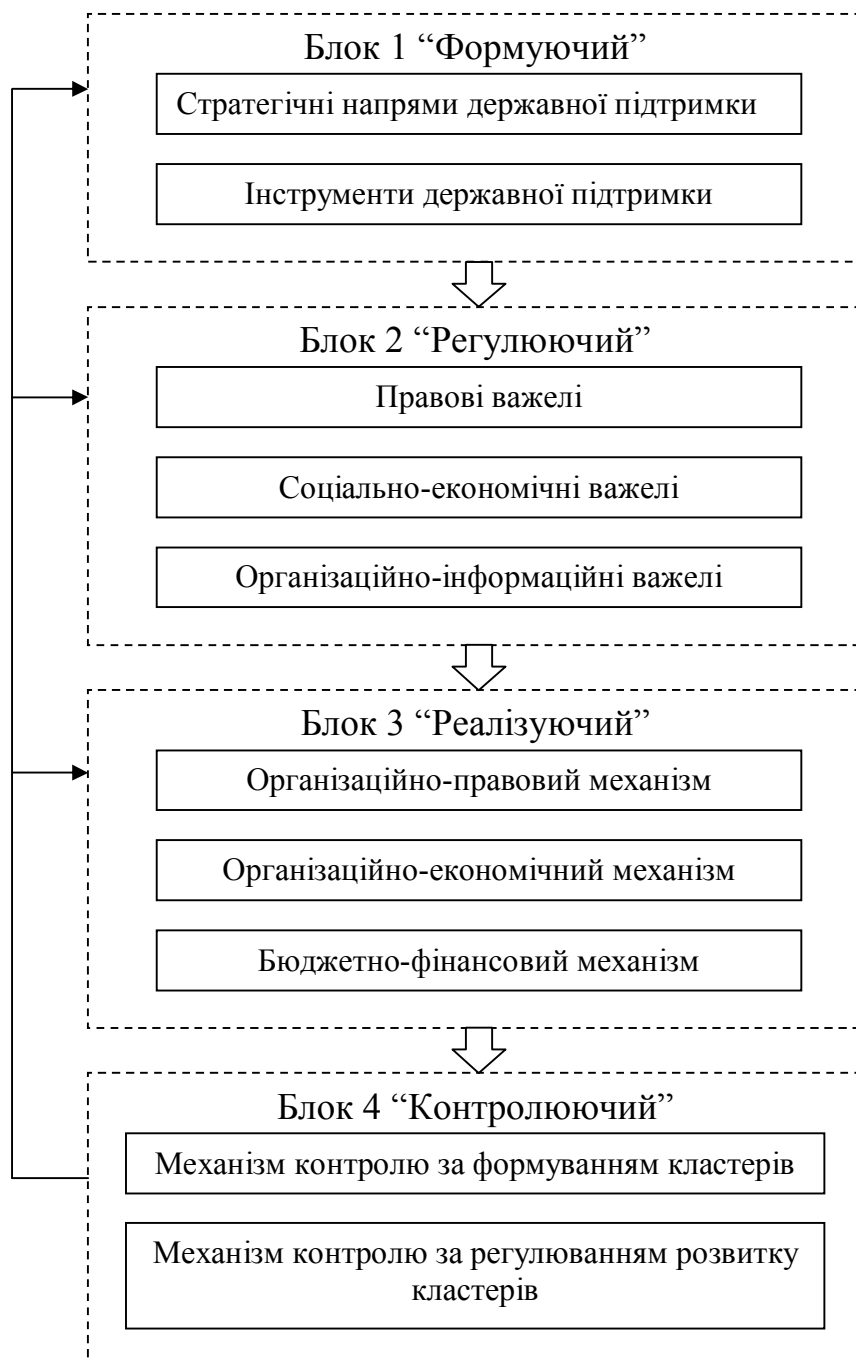

Рис. 3. Механізм державної підтримки інноваційних кластерів

Вибір соціально-економічних важелів пов'язаний із: процесами кластеризації економіки регіону; формуванням певного економіко-правового клімату, сприятливого для потенційних інвесторів; підвищенням конкурентоздатності продукції, підвищенням рівня зайнятості населення шляхом створення нових робочих місць; ефективним використанням виробничого, науково-технічного, кадрового потенціалу.

Організаційно-інформаційні важелі спрямовані на забезпечення підвищення ефективності діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування щодо державної підтримки розвитку кластерних структур, проведення організаційних заходів із кластеризації економіки регіону.

Блок 3 “Реалізуючий” включає такі механізми: організаційно-правовий, організаційно-економічний, бюджетно-фінансовий.

Організаційно-правовий механізм спрямовано на формування й розвиток кластерів на основі ефективного використання законодавчої бази України.

Організаційно-економічний механізм передбачає регулювання економічних та організаційних процесів у кластерних структурах на основі використання цільових програм, інформаційної системи щодо розвитку наукових і виробничих структур.

Бюджетно-фінансовий механізм спрямовано на підтримку кластерних структур на основі бюджетної, податкової, митної та грошово-кредитної державної політики.

Блок 4 “Контролюючий” включає такі механізми: механізм контролю за формуванням кластерів, механізм контролю за регулюванням розвитку кластерів.

“Контролюючий” блок передбачає здійснення контролю за всіма попередніми блоками, а саме: за формуванням, регулюванням, реалізацією кластерів.

Таким чином, розроблена методологія державної підтримки інноваційних кластерів спрямована на підвищення конкурентоспроможності в напрямі забезпечення реалізації державної інноваційної політики та створення ефективної системи державної підтримки кластеризації економіки.

Висновки.

1. Розроблений механізм державної підтримки інноваційних кластерів спрямований на: інтегрування інноваційних розробок кластерів до світового науково-технологічного простору; забезпечення технологічного розвитку національної економіки; підвищення ефективності наукомістких виробництв.

Реалізація цього механізму дозволяє органам державного управління формувати кластерні структури з урахуванням світового досвіду трансформації економіки.

2. Виявлення взаємозв'язку між формами та методами, а також очікуваними результатами від надання державної підтримки є інструментом цілеспрямованого впливу органів державного управління та місцевого самоврядування на розвиток кластерних структур для досягнення цілей державного регулювання або для реалізації певного варіанта альтернатив структурно-інноваційних трансформацій кластерних структур.

Перспективи подальших наукових розробок.

1. Подальше вдосконалення механізму державної підтримки кластерів у контексті концепції розвитку національної інноваційної системи.

2. Забезпечення розвитку інноваційних кластерів шляхом таких заходів, як: розвиток системи їх фінансово-кредитної підтримки; створення ефективної інноваційної інфраструктури; упровадження ефективного механізму трансферу технологій.

3. Розвиток кластерних структур на основі формування моделей: управління кластерними структурами; податкового регулювання розвитку кластерних структур.

1. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер; пер. с англ. / под ред. и с предисловием В. Д. Щетинина. – М. : Междунар. отношения, 1993. – 896 с.
2. Мандель И. Д. Кластерный анализ / И. Д. Мандель. – М. : Финансы и статистика, 1988. – 176 с.
3. Волкова Н. Н. Промышленные кластеры / Н. Н. Волкова, Т. В. Сахно. – П. : Изд-во “АСМИ”, 2005. – 270 с.
4. Соколенко С. Кластеры в глобальной экономике / С. Соколенко. – К. : Логос, 2004. – 848 с.

Рецензенти:

Іванов Ю.Б. – доктор економічних наук, професор, в. о. завідувача відділу Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України;

Тищенко О.М. – доктор економічних наук, професор, заступник директора Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України.